

*Monika Zadrożniak**

JAKOŚĆ ŻYCIA W KONTEKŚCIE KONCEPCJI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Streszczenie. Celem artykułu jest interpretacja wzajemnych relacji i współzależności kategorii pojęciowych: jakość życia i zrównoważony rozwój. Artykuł stawia twierdzenie o społecznym, ekonomicznym i środowiskowym wymiarze zrównoważonego rozwoju, wyrażonym w jakości życia mieszkańców danego regionu (miejsca), interpretowanym jako nadrzędny cel rozwojowy.

Słowa kluczowe: jakość życia, zrównoważony rozwój, dobrobyt.

1 WPROWADZENIE

Koncepcja zrównoważonego rozwoju stanowi odpowiedź na problemy współczesnego świata. Rozpatruje się ją w kategoriach kompromisu między bardziej „mieć” czy bardziej „być”, tworząc tym samym współczesną definicję jakości życia. Historia kształtowania się koncepcji, różny sposób jej postrzegania i interpretowania sprawiają, że współczesny jej odbiór nie jest jednoznaczny. Najczęściej rozwój zrównoważony definiowany jest jako: „rozwój zapewniający zaspokojenie potrzeb współczesnych i przyszłych pokoleń” (Tyburski red. 2011: 9–10). Wśród głównych celów zrównoważonego rozwoju wskazuje się poprawę jakości życia – mającą wiele interpretacji, najczęściej traktowaną jako „zbiór czynników określających obiektywne warunki życia i subiektywnie odczuwany dobrobyt” (Glatzer 2006: 12). Należy tu jednocześnie mocno zaznaczyć kwestię zasadniczą, jaką jest ustalenie hierarchii potrzeb determinujących jakość życia jednostki czy grupy w danym miejscu (regionie) i czasie. Istotnym problemem badawczym staje się więc interpretacja pojęć: jakość życia i zrównoważony rozwój oraz próba uchwycenia ich wzajemnych zależności.

2. ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ – UJĘCIE TEORETYCZNE

Rozwój jest kategorią silnie związaną z systemem wartości (tj. zbiorem kryteriów i zasad, przez które obserwowany jest proces zmian), zatem jest postrzegany i oceniany z punktu widzenia ładu aksjologicznego (Wydro 2011: 186). Sam

* Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Katedra Gospodarki Regionalnej i Środowiska.

proces rozwoju, sprowadzony do celów planowania społeczno-gospodarczego, to „proces zmierzający do planowego zagospodarowania i zorganizowania przestrzeni pod kątem potrzeb (obecnych i przyszłych) człowieka, zabezpieczenia czynników jego przetrwania i stałej poprawy warunków życia, (jakości życia)” (Kozłowski 1983: 163). Definiując zrównoważony rozwój, posługujemy się najczęściej kompleksowym określeniem:

okres podtrzymywania uzyskanej równowagi pomiędzy kluczowymi komponentami procesów rozwoju, a w szczególności zrównoważenia rozwoju gospodarczego, rozwoju społecznego i szeroko pojętej sfery ochrony środowiska, przy zachowaniu zdolności gospodarki do zaspokajania tradycyjnych i pojawiających się w przyszłości potrzeb społecznych, w odniesieniu do jak najszerzszych grup obywateli, w zgodzie z zasadami równości i sprawiedliwości społecznej (*Strategia zrównoważonego...* 1999: 3).

Inna definicja rozwoju zrównoważonego traktuje go jako

rozwój cywilizacyjny, w którym formy i dynamika aktywności ekonomicznej, instytucje, style życia (głównie wielkość konsumpcji) i wielkość populacji są takie, że każdemu człowiekowi obecnego i przyszłych pokoleń będzie zapewniona odpowiednia jakość życia, a wszystkie aspekty tego rozwoju są zabezpieczone przez dostępność zasobów naturalnych, ekosystemów i systemów podtrzymujących życie (Dobrzański, Dobrzańska 2010: 257).

Zabezpieczenie dostępności opisanych zasobów ma następować w oparciu o ograniczoną pojemność środowiska przyrodniczego – bynajmniej nie chodzi o ascezę, lecz racjonalność w wykorzystaniu. Z kolei definicja zrównoważonego rozwoju stworzona przez Komisję Brundtland akcentuje dwa cele rozwojowe sformułowane na poziomie aksjologicznym (Kielczewski 2009: 115):

- sprawiedliwość wewnątrzpokoleniową i międzypokoleniową,
- dobrobyt postrzegany w kategoriach całego pokolenia, idzie bowiem o zaspokojenie potrzeb całego pokolenia obecnie żyjącego oraz pokoleń przyszłych, a także w długim (międzypokoleniowym) okresie.

Jeśli zatem „wzrost dobrobytu w warunkach zrównoważonego rozwoju ma dotyczyć całości żyjącego w danym momencie historycznym pokolenia, oznacza to, że istotna jest sytuacja konsumenta znajdującego się w najmniej korzystnym położeniu (najuboższego), ponieważ tylko poprawa jego sytuacji jest warunkiem wystarczającym wzrostu dobrobytu całego pokolenia” (Kielczewski 2009: 115–116). Powyższe definicje wskazują na istotność trzech wzajemnie dopełniających się łańdów rozwoju – społecznego, gospodarczego i środowiskowego – oraz na racjonalność wykorzystania poszczególnych czynników rozwoju wobec konieczności zaspokojenia potrzeb obecnych i przyszłych pokoleń.

Zrównoważony rozwój artykułowany w aktach prawnych odnosi się natomiast do nowej filozofii życia oraz funkcjonowania jednostek i społeczeństw,

opartej na minimalizmie. Koncepcja zrównoważonego rozwoju wyrasta na gruncie tradycji i poszanowania wartości. Konstytucja RP głosi (art. 5), że „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”. Ustawa *Prawo ochrony środowiska* (art. 3 pkt 50) definiuje zrównoważony rozwój jako:

rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń.

Jednocześnie stanowi odpowiedź na współczesne trendy rozwojowe, redefiniując subiektywne pojmowanie potrzeb, dochodów i warunków życia.

W strategii Europa 2020 czytamy:

aby zbudować zrównoważoną przyszłość, musimy już teraz wyjść poza horyzont celów krótkoterminowych. Europa musi wrócić na ścieżkę rozwoju, a następnie na niej pozostać. Taki jest cel strategii Europa 2020. Jej założenia to więcej miejsc pracy i wyższy standard życia. Strategia pokazuje, że Europa może się rozwijać w sposób inteligentny i zrównoważony, może sprzyjać włączeniu społecznemu, umie znaleźć sposób na stworzenie nowych miejsc pracy i określić kierunek rozwoju naszych społeczeństw (Barroso 2010: 4).

Przedstawiając podstawowe wymiary zrównoważonego rozwoju, współcześnie zwraca się szczególną uwagę na środowisko przyrodnicze i jego ograniczone zasoby, które wyraźnie określa pozostałe aspekty: społeczny i gospodarczy. Warto – z punktu widzenia koncepcji miejsca – przytoczyć współczesne podejście do bioregionalizmu¹ S. Kozłowskiego: „świat przyrody i kultury to inaczej przestrzenny organizm biologiczno-społeczny, którego składniki nawzajem się przenikają”. Ekonomia ortodoksyjna według D. Kielczewskiego (Kielczewski 2009: 116–117) uznaje z kolei substytucyjność poszczególnych rodzajów kapitału, przyjmując słabą zasadę trwałości. Ostatecznie należy podnieść kontekst sprawiedliwości społecznej zgodnie z myślą Jana Pawła II, który upatrywał rozwiązania problemu nierówności społeczno-ekonomicznych w zrównoważonym rozwoju, traktując priorytetowo „wyrównywanie szans oraz szukanie dróg sprawiedliwego rozwoju dla wszystkich” (Jan Paweł II 1981: 106–107).

¹ Strategia bioregionalizmu opiera się na stabilnej gospodarce zapewniającej odpowiednią jakość życia, racjonalnej i skutecznej ochronie środowiska, uznaniu roli i rangi bioregionów w rozwoju społeczeństw, edukacji w celu wypracowania tożsamości bioregionalnej (na podstawie: Kiryluk 2009: 40).

Społeczno-gospodarczy wymiar zrównoważonego rozwoju pokazuje ekonomiczna teoria zrównoważonego rozwoju wykorzystująca dobrze znaną kategorię dobrobytu². Rację ma w tym kontekście T. Żylicz, który zwraca uwagę na elastyczność tej kategorii w analizach badawczych związanych z procesami rozwojowymi. Zdaniem autora w tradycyjnej teorii ekonomii wzrost dobrobytu społecznego interpretuje się funkcją Bergsona-Samuelsona, zgodnie z którą wzrost dobrobytu jest równoznaczny ze wzrostem konsumpcji dóbr prywatnych i publicznych w przypadku każdego konsumenta. Funkcja ta nie pozwala jednak określić, kiedy dokonuje się wzrost społecznego dobrobytu, jeżeli nie jest on jednakowy, a zwłaszcza jeśli poprawia się sytuacja wybranych konsumentów, a innych pogarsza. Możliwe są tu trzy scenariusze (Kiełczewski 2009: 115):

- funkcja Benthama (użyteczności) – każdorazowy realny wzrost użyteczności konsumpcji jest równoznaczny ze wzrostem dobrobytu niezależnie od zmian sytuacji poszczególnych konsumentów,

- funkcja Nietschego (elitarystyczna) – wzrost dobrobytu społecznego następuje wtedy, gdy poprawia się sytuacja konsumenta znajdującego się w najkorzystniejszym położeniu,

- funkcja Rawlsa (egalitarystyczna) – dobrobyt społeczny wzrasta tylko wtedy, gdy sytuacja konsumenta w najgorszym położeniu się poprawia. Sytuacja konsumentów, którzy są w lepszym położeniu nie ma w tym kontekście znaczenia.

Należy zdawać sobie sprawę, iż koncepcja zrównoważonego rozwoju traktowana współcześnie jako „złoty środek” niwelujący nierówności społeczne, dyskryminację dochodową oraz problemy zasobów środowiska przyrodniczego, skłania się ku celom społecznym przy jednoczesnym, racjonalnym kształtowaniu pozostałych wymiarów zrównoważonego rozwoju (zob. Zabłocki 2002). Takie gospodarowanie zasobami ma stworzyć optymalne warunki życia dla obecnych i przyszłych pokoleń.

² A. K. Sen dowodził, że dobrobyt człowieka nie jest jedyną ani główną funkcją jego dochodu. E. Rokicka utożsamia obiektywny wymiar jakości życia z dobrobytem (*welfare*), natomiast subiektywny (*well-being*) z dobrostanem. Wchodząc głębiej, należy traktować dobrostan w kontekście tworzenia tzw. wartości społecznej i jej wymiany. Współczesna ekonomia dobrobytu (*welfare economics*) stała się podstawą dobrobytu i dobrostanu ogólnego, szerszego, obejmującego *well-being*, *quality of life*, tj. pozamaterialne czynniki egzystencji człowieka. B. Kasprzyk definiuje współczesne rozumienie dobrobytu jednostki jako poziom realnego dochodu, majątku, czyli ogólny dostatek ekonomiczny oraz poczucie bezpieczeństwa ekonomiczno-społecznego, wyrażonego pewnością zatrudnienia, stabilnością cen, zapewnieniem ochrony zdrowia, zabezpieczeniem społecznym, następnie poziom wiedzy i wykształcenia, styl życia przesadzający o jakości życia, a także komponenty związane z funkcjonowaniem społecznym, politycznym, obywatelskim, rodzinnym (np. pozycja zawodowo-społeczna, korzystanie ze swobód obywatelskich, posiadanie rodziny, poczucie własnej wartości w wielu obszarach życia itd.).

3. JAKOŚĆ ŻYCIA A POZIOM ŻYCIA. PRÓBA INTERPRETACJI POJĘĆ

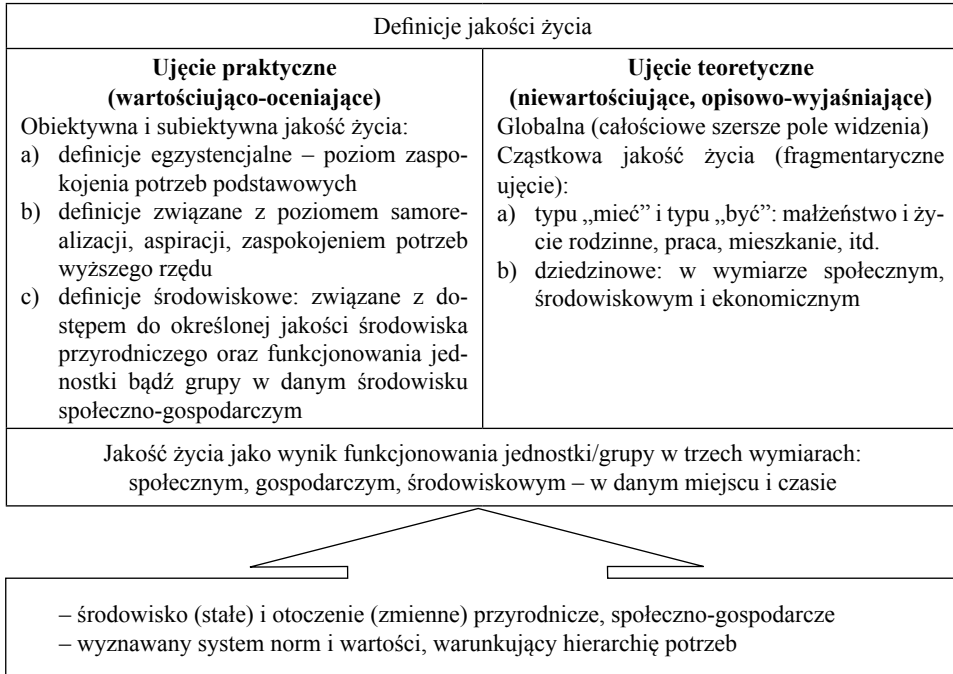
Jakość życia jako kategoria pojęciowa pojawiła się początkowo po II wojnie światowej – kojarzono ją wówczas z dobrostanem materialnym jednostki, potem rozszerzono o wartości niematerialne. Jedną z pierwszych definicji mówi o „wypadkowej integracji osobowych właściwości subiektywnych i obiektywnych wskaźników dobrostanu” (Kasprzyk 2013: 28). Próby definiowania jakości życia wynikają z różnic w poziomach skali, oceny globalnych społeczeństw, małych grup lokalnych bądź jednostek. W latach 50. XX w. A. Campbell utożsamiał dobre życie z konsumpcją, uzależniając je od stanu posiadania. W 1973 r. wskazywano też na elementy osobistej satysfakcji, w 1975 r. dołożono konieczny warunek szczęścia, zaś w 1986 r. za jakość życia uznawano „szereg obiektywnie mierzalnych warunków życia doświadczanych przez osobę” (Rokicka 2013: 166). W tym miejscu należy wyjaśnić pewne różnice w używanych zamiennie pojęciach: poziom jakości życia uwzględnia czynniki materialne, mierzalne, natomiast jakość życia to pojęcie szersze, obejmujące także te niematerialne. B. Gałęski dokonuje rozróżnienia pojęć „jakość” i „poziom życia”, traktując poziom (jakości) życia jako stopień realizacji bądź zaspokojenia różnych potrzeb dla różnych jednostek potrzeb życiowych. Z kolei jakość to sposób, w jaki te potrzeby będą zaspokajane. Na ten sposób będzie mieć wpływ także wybór celów życiowych i zaspokajanie przy tym określonych potrzeb życiowych, podlegających wartościowaniu, ocenie i stopniowaniu (Leźnicki 2011, za: Gałęski 1977). Według E. Allardta poziom życia wiąże z potrzebami materialnymi (*to have*), jakość życia to potrzeby pozamaterialne (*to love* oraz *to be*) (Rokicka 2013: 161). Różnica między poziomem życia a jakością życia sprowadza się zatem do różnego rozłożenia akcentów na subiektywne i obiektywne czynniki, łącząc czynniki obiektywne z poziomem życia, zaś subiektywne – z jakością życia (Sekuła-Kwaśniewicz 2011: 11).

4. TEORETYCZNE A PRAKTYCZNE UJĘCIE JAKOŚCI ŻYCIA

Czyniąc wstępne próby definiowania jakości życia, należałoby dokonać pewnej systematyzacji pojęć, którą prezentuje schemat na rys. 1.

W ujęciu teoretycznym cząstkowa i globalna jakość życia nawiązuje do definicji A. K. Sena. Dowodził on, że dobrobyt jednostki

można rozumieć jako jej jakość życia, traktowane jako zbiór funkcjonowań (czytaj: działań, motywacji, stanów), które mogą być różnorodne, począwszy od tak elementarnych, jak należyte odżywianie się, cieszenie się dobrym zdrowiem [...], po te wyższego rzędu, jak [...] bycie szczęśliwym, poczucie godności, uczestnictwo w życiu społecznym (Sen 2000: 55–56).

Rys. 1. Identyfikacja pojęcia jakość życia

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Borys (2005), (2008), Żylicz (2007), Leźnicki (2011), Rokicka (2013).

Tymczasem T. Borys (2008) wyróżnia sześć dziedzinowych koncepcji jakości życia, m.in.:

- trójdziedzinową: społeczną, ekonomiczną i środowiskową jakość życia,
- sześciodziedzinową: rodzinną, somatyczną, psychiczną, środowiskową, siedliskową i zdrowotną jakość życia,
- siedmiodziedzinową: wyżywienie, mieszkanie, zdrowie, wykształcenie, rekreacja, zabezpieczenie społeczne, zagospodarowanie materialne (itd.).

Jakość życia zarówno w ujęciu indywidualnym, jak i globalnym (grupowym, społecznym) determinują następujące czynniki: swobody polityczne, sposobność ekonomiczna, wolny rynek jako forma jej realizacji, możliwości społeczne, gwarancje jawne oraz zabezpieczenie społeczne (Rokicka 2013: 170). Podstawą oceny jakości życia zdaniem A. Sena miałyby być możliwości korzystania jednostki z posiadanych dóbr w celu godnego bytowania. Można zatem wysnuć wniosek, że niekoniecznie sam dostęp do dóbr i usług stanowi o poprawie jakości życia mieszkańców regionu (miejsca), zarówno tej indywidualnej, jak i grupowej. Jednak przy niskiej ocenie obiektywnych warunków życia i wysokim subiektywnym poczuciu jakości życia możemy mówić o stanie krótkotrwałym, zaś w szerszym

kontekście o takich zjawiskach, jak początkowa akceptacja, a następnie już dysonans (zob. Zapf 1984: 25; Łuszczuk 2013: 27).

Samo podejście do badania jakości życia nie może skupiać się wokół globalnej sfery. Fragmentaryzacja współczesnego życia społeczno-gospodarczego sprawia, że różne dziedziny zajmują odmienne miejsce w globalnej jakości życia. W przypadku cząstkowych ocen jakości życia wskazywane są dwie subglobalne jakości życia: typu „mieć” i „być” oraz dziedzinowe: w wymiarze społecznym, ekonomicznym i ekologicznym. Niewątpliwie, trudność stanowi odniesienie jakości życia do jednostki czy grupy w układzie przestrzennym i czasie. Analizując poszczególne definicje wartościująco-oceniające, można dokonać następującej analizy:

1) definicje egzystencjalne, określające jakość życia w ujęciu szczególnie obiektywnym:

– „[...] stan satysfakcji, szczęścia, zadowolenia, płynący z całokształtu egzystencji, czyli korzystania ze środowiska przyrodniczego, dobrego stanu zdrowia, pomyślności w życiu, pozycji społecznej, dobrobytu oraz konsumpcji” (Bywalec, Rudnicki 1999: 26),

2) definicje związane z poziomem samorealizacji, aspiracji, zaspokojeniem potrzeb wyższego rzędu (w duchu maksimum/minimum):

– „jakość życia to ogólne zadowolenie z życia, ustalane na podstawie indywidualnej oceny” (Galloway *et al.* 2006: 116),

– „jakość życia to ogólny dobrobyt, obejmujący materialny i społeczny status, samopoczucie psychiczne i osobisty rozwój jednostki” (Galloway *et al.* 2006: 111),

3) definicje środowiskowe związane z dostępem do określonej jakości środowiska przyrodniczego, ale także szeroko pojmujące termin „środowisko społeczno-gospodarcze”, do którego odnosimy się, wartościując jakość życia:

– „jakość życia obejmuje zadowolenie jednostki, dobrobyt materialny, zdrowe ekologicznie środowisko naturalne, możliwość kształtowania własnego stylu życia lub integracji jednostki w ramach społeczeństwa” (Famielec 1999: 7),

– „jakość życia to indywidualne postrzeganie pozycji jednostki w środowisku, w którym ona żyje, oceniane przez pryzmat przyjętych przez nią celów, aktualnego stanu zdrowia fizycznego i psychicznego, jej niezależności i przekonań oraz panujących stosunków społecznych” (WHOQOL 1997: 1).

B. Kasprzyk w kategorii „jakość życia” wyróżnia czynniki obiektywne, takie jak dobrobyt materialny, czynniki społeczne (tj. usługi społeczne i dostęp do infrastruktury) oraz czynniki subiektywne: odczucia psychiczne jednostek, m.in. zadowolenie, szczęście czy satysfakcja. W tym ujęciu:

– „jakość życia to subiektywna ocena sytuacji życiowej, uwzględniająca określoną hierarchię wartości” (Papuć 2011: 143),

– „jakość życia jest zbiorem czynników określających obiektywne warunki życia i subiektywnie odczuwany dobrobyt” (Glatzer 2006: 12),

– „jakość życia stanowi wielowymiarową ocenę okoliczności życiowych. Należą do nich wskaźniki określające obiektywne warunki bytowe oraz subiektywne czynniki obejmujące fizyczną, psychologiczną, społeczną i duchową sferę życia” (Galloway *et al.* 2006: 16).

Kategoria jakości życia w zaproponowanej przez A. Kalatę perspektywie poznawczej określa wartości egzystencjalne jednostki oraz stopień satysfakcji życiowej wynikający z ich realizacji:

[...] Jakość życia obejmuje te potrzeby jednostki, które ta uważa za najistotniejsze dla swego życia (wartości egzystencjalne) oraz opinie jednostki na temat poziomu zaspokojenia tych potrzeb. Jest to kategoria subiektywna, a nawet podwójnie subiektywna, gdyż subiektywny jest sam fakt uznania pewnej grupy potrzeb za wartości egzystencjalne oraz indywidualnie kształtują się oceny stopnia ich zaspokojenia (Kalata 1985: 10–11).

Zdaniem Klaassena i Paelincka poczucie jakości życia ma wynikać z porównania sytuacji konsumentów opisywanego w ramach tzw. funkcji zawiści: to stosunek różnicy między optymalnymi, znanymi jednostce warunkami życia i warunkami życia bezpośrednio jej dostępnymi – a realnie istniejącymi warunkami życia, w których jednostka funkcjonuje (Kielczewski 2008: 288–289).

E. Rokicka obiektywny wymiar jakości życia definiuje jako „standard życia, warunki materialno-bytowe i zdrowie, rozumiany jako zespół warunków istnienia i działania człowieka”. Natomiast subiektywna ocena jakości życia za W. Ostasiewiczem to satysfakcja z poszczególnych aspektów egzystencji człowieka, dla przykładu: pozycji społecznej, zdrowia, sposobu spędzania wolnego czasu, jak też z egzystencji jako całości. „Poziom życia można traktować w sposób obiektywny lub subiektywny, w pierwszym przypadku mamy do czynienia z jakością życia, w drugim – z poczuciem jakości życia” (Kasprzyk 2013: 32). Nie ma tu jednak wyraźnej granicy rozróżniającej czynniki subiektywne i obiektywne, być może ze względu na szczególnie społeczno-ekonomiczny wymiar badanego zjawiska. E. Skrzypek zauważa, że idea jakości życia zmienia się wraz z rozwojem ludzkości i istniejącymi uwarunkowaniami. Ujęcie subiektywne (indywidualny punkt widzenia jednostki) utożsamia jakość życia z poziomem odczuwanej satysfakcji, a w podejściu obiektywistycznym jakość życia determinują obiektywne warunki życia całej zbiorowości. Wskaźniki subiektywne stanowią więc podstawę diagnozy postrzegania własnego poziomu dobrobytu, dając obraz odczuwania własnej pozycji materialnej oraz informację o tym, na ile oceny dotyczące wymiaru obiektywnego są zgodne z odczuciami, odzwierciedlają panujące nastroje społeczne (Skrzypek 2007: 63–65). Równoczesne prowadzenie badań subiektywnych i obiektywnych jakości życia wiąże się zatem z ich wzajemnymi relacjami (zob. Cummins 2000; Diener, Suh 1997; Felce, Perry 1995), choć nie udowodniono jednoznacznego związku między obiektywnym a subiektywnym wymiarem dobrobytu ekonomicznego. A. Campell uznaje, że nie można założyć, iż obiek-

tywnej poprawie poziomu życia zawsze towarzyszą odczucia subiektywnej poprawy jakości życia. J. Czapiński przyjmuje natomiast, że ogólna ocena jakości życia jest zależna w dużej mierze od poczucia szczęścia człowieka, które zgodnie z tzw. „teorią cebulową” składa się z następujących warstw:

1. Uwarunkowania genetyczne (wola życia).
2. Bilans emocjonalny ogólnej satysfakcji z życia człowieka (dobrostan).
3. Warstwa tworzona przez bieżące doświadczenia, uzależniona od aktualnej sytuacji człowieka.

W przywołanym modelu (Czapiński 2004: 89–90) to siła zadowolenia z życia, wynikająca z woli życia, najmniej podatnej na wpływy zewnętrzne, jednocześnie oddziałuje na pozostałe dwie warstwy. Ocena poziomu dobrobytu ekonomicznego, a tym bardziej społecznego, ma charakter zależny również – a może przede wszystkim – od subiektywnych odczuć grup społecznych czy jednostek. Ostatecznie jakość życia to „poziom satysfakcji z zaspokajanych potrzeb w ramach realizowanego sposobu życia” (Wrzesień 2001: 115). To, w jaki sposób jakość życia jest postrzegana przez poszczególnych ludzi, zależy od wielu czynników społeczno-gospodarczych, stanowiących o charakterze danego miejsca (regionu), ale głównie – od pożądanego stopnia zaspokojenia potrzeb materialnych i niematerialnych, wyrastających na gruncie przyjętego systemu wartości, własnych celów, oczekiwań i standardów, a także oczekiwań wobec środowiska i zmiennego otoczenia. Istotą sprawy powinno być pytanie o to, kto i jak wyznacza optymalną, pożądaną jakość życia.

Odniesienie do przestrzeni i miejsca, w jakim rozpatrywana jest jakość życia, uwzględnia definicja Światowej Organizacji Zdrowia z 1993 r., określając ją jako: „postrzeganie przez jednostki jej pozycji w życiu, w kontekście kultury i systemów wartości akceptowanych przez społeczeństwo, w jakich żyje oraz w relacji do jej celów życiowych, oczekiwań, zainteresowań” (Rokicka 2013: 166). W drugim członie definicji WHO zwraca się uwagę na społeczno-kulturowe uwarunkowanie dokonywanych ocen.

Postrzeganie i ocena własnej sytuacji życiowej dokonywane jest w kontekście podzielonych i przekazywanych społecznie wartości i norm, które mają swoje źródło w zewnętrznych wobec jednostki strukturach aksjologicznych, normatywnych i poznawczych oraz zewnętrznym kontekście społecznym, instytucjonalnym i kulturowym (Jabłkowski 2008: 82).

Jak wynika z powyższych rozważań, system wartości w pewnym sensie definiuje więc pożądaną (optymalną) jakość życia. Z. Cantor wskazywał, iż „jakość życia człowieka jest zależna od tego, czy i w jaki sposób realizuje swoje życiowe zadania” (Leźnicki 2011: 214). Jego zdaniem system wartości decyduje o wyborze odpowiednich zadań rozwojowych, indywidualnie dobranych, dostosowanych do potrzeb i możliwości danego człowieka oraz do uznawanego systemu wartości. Kategoria potrzeb, wyrastająca na gruncie wyznawanego systemu wartości, zasad i norm, stanowi

ostatecznie – dla określenia odpowiedniej jakości życia – najistotniejszą kwestię. Według A. Kalaty i R. Borowicza (zob. Kalata 1988) to jednostka wybiera sobie zestaw potrzeb, niezbędny dla niej w danym miejscu i momencie, dlatego poziom zaspokojenia potrzeb będzie indywidualny dla każdego. Można zatem wysnuć wniosek, iż jakość życia jest kategorią podwójnie subiektywną: po pierwsze, ze względu na subiektywny dobór cech istotnych z punktu widzenia danej osoby, a następnie samej subiektywnej oceny sytuacji życiowej jednostki. Stąd też wynikają różnice w ustosunkowaniu się do tych samych potrzeb przez różnych ludzi, natomiast niewątpliwie można wysunąć pogląd, że dla danego miejsca (regionu) będzie on podobny.

Ostatecznie jakość życia w szerszym ujęciu, przy odwołaniu się do celów rozwojowych, uważa się za „wartość odczuwaną, kształtującą się pod wpływem trzech dziedzin cywilizacyjnych: kulturowej, przyrodniczej i gospodarczej” (Porskrobko, Górka, Radecki 1998). Dalszych badań wymaga stworzenie współczesnego obrazu jakości życia w kontekście koncepcji zrównoważonego rozwoju. Trzy podstawowe rodzaje ładu zrównoważonego rozwoju należałoby rozszerzyć – na potrzeby współczesnych prób definiowania jakości życia – o kolejne wymiary, m.in.: przestrzenny, instytucjonalny czy świadomościowy (etyczny)³.

5. POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA JAKO CEL ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

F. Piontek bezpośrednią zależność zrównoważonego rozwoju i jakości życia opisuje następująco: „istotą rozwoju zrównoważonego i trwałego jest zapewnienie trwałej poprawy jakości życia współczesnych i przyszłych pokoleń poprzez kształtowanie właściwych proporcji między trzema rodzajami kapitału: ekonomicznym, ludzkim i przyrodniczym” (Piontek 2001: 19). M. Gotowska podkreśla występowanie silnej korelacji pomiędzy poziomem i jakością życia a zrównoważonym rozwojem, wskazując jednocześnie na dochód jako główną determinantę przestrzegania zasad zrównoważonego rozwoju (Gotowska 2013: 28). T. Borys rozpatruje związek między kategorią jakości życia a zrównoważonym rozwojem w ujęciu wskaźnikowym, przyjmując, że większość wskaźników zrównoważonego rozwoju (np. urodzenia żywe na 1000 mieszkańców, liczba lekarzy na 1000 mieszkańców czy liczba mieszkań na 1000 mieszkańców) tworzy pośredni obraz jakości życia (Borys 2005). Nadrzędnym, podstawowym celem zrównoważonego rozwoju, wskazywanym w dominujących obecnie koncepcjach rozwojowych, staje się więc poprawa jakości życia. W tych kategoriach rozpatruje się ją (Dobrzański, Dobrzańska 2010: 258):

– jako potrzebę względnie równej dystrybucji jakości życia w obrębie obecnego pokolenia (co także nie jest oryginalną cechą zrównoważonego rozwoju),

³ Zob. także ład zintegrowany jako benchmarkingowa istota zrównoważonego rozwoju według prof. T. Borysa (2011).

– jako konieczność osiągnięcia i utrzymania satysfakcjonującej jakości życia w długim horyzoncie czasowym przez zagwarantowanie trwałości podstaw osiągnięcia niemalejącej jakości życia przez przyszłe pokolenia.

Jakość życia w kontekście koncepcji zrównoważonego rozwoju to zatem ogół warunków życia jednostki/grupy, kształtujących się w wymiarach: społecznym, gospodarczym, środowiskowym i świadomościowym rozwoju określonej przestrzeni (jednostki terytorialnej), które w ujęciu obiektywnym i subiektywnym stanowią o naszym poczuciu zaspokojenia potrzeb oraz spełnienia aspiracji życiowych w danym miejscu i czasie. Okazuje się bowiem, że sama dostępność dóbr czy usług nie stanowi o pożądanym poziomie zaspokojenia ważnych, z punktu widzenia jednostki czy grupy, potrzeb i aspiracji⁴. Dylemat w kwestii: bardziej „mieć” czy bardziej „być”? – określający jakość życia, poszerzony o „być w środowisku”, wyznacza współczesne trendy rozwojowe i określa możliwości wdrażania zrównoważonego rozwoju. Współcześnie mówi się również o filozofii jakości życia oraz tzw. filozofii zrównoważonego rozwoju⁵. Istotę problemu odzwierciedla pytanie: „Która jakość życia – oparta na jakim systemie wartości – najlepiej wpisuje się w ideę zrównoważonego rozwoju i jest wierna jego istocie?” (Tyburski red. 2011: 29). Należy zatem zwrócić uwagę na system wartości⁶ wyznawany w danym miejscu i czasie, co ma bezpośrednie przełożenie na poziom odczuwanej jakości życia i możliwości wdrażania koncepcji zrównoważonego rozwoju. Zrównoważenie ma bowiem cechy dynamicznego, kompleksowego, poprawiającego jakość życia systemu, w którym działają instytucje społeczne umożliwiające ludziom znajdowanie sposobów na poprawę dobrobytu w długim okresie (Howe 2005: 38).

T. Borys i P. Rogala, poszukując związków między kategoriami zrównoważonego rozwoju i jakości życia, zakładają, że równowaga pomiędzy wymiarami społecznym i ekonomiczno-przyrodniczym kształtuje jakość życia. Wymiar społeczny rozwoju zrównoważonego jest dość silnie akcentowany w ujęciu teoretycznym i utożsamiany z jakością życia, sprawiedliwością wewnętrzną i międzypokoleniową, partycypacją społeczną, świadomością ekologiczną czy wykorzystaniem potencjału endogenicznego mieszkańców regionu. Związek między jakością życia i zrównoważonym rozwojem można rozpatrywać w na-

⁴ Przykładem może być dostęp do infrastruktury telekomunikacyjnej na obszarach wiejskich w Polsce, który w latach 90. stanowił jeden z czynników rozwoju polskiej wsi. Czas pokazał, że rozwój wyprzedził potrzeby – współcześnie o jakości życia decyduje zaspokojenie potrzeb dzięki możliwościom, które daje Internet czy telefonia komórkowa. Dlatego tak ważne z punktu widzenia rozważań jest osadzenie zarówno kategorii rozwoju zrównoważonego, jak i jakości życia w danym, dookreślonym miejscu i czasie.

⁵ Zdaniem Z. Hulla interpretacja jakości życia pozostaje w związku z określonymi zadaniami koncepcji zrównoważonego rozwoju (Hull 2011: 33–81).

⁶ M. Łuszczuk utożsamia system wartości z podstawą zmian w ocenie jakości życia (Łuszczuk 2013: 27).

stępujących kategoriach, mając jednocześnie na uwadze konieczność dalszych, pogłębionych badań (Borys, Rogala 2008: 10). Zrównoważony rozwój realizowany w ramach ładów: społecznego (często utożsamiany z jakością życia), środowiskowego, gospodarczego, ale również przestrzennego, instytucjonalnego i świadomościowego, za cel stawia sobie jakość życia, społecznie akceptowalną w danym miejscu i czasie⁷. Na pierwszy plan wysuwa się tu antropocentryczny system wartości, leżący u podstaw zrównoważonego rozwoju, który wymusza określone stanowisko wobec środowiska przyrodniczego (w kontekście wyceny i wartości zasobów, ich odnawialności i trwałości)⁸, z drugiej strony zaś podnosi on postulat etycznej podmiotowości człowieka, ukierunkowanej na dane miejsce, a nie czas. Zasada sprawiedliwości wewnątrz- i międzypokoleniowej⁹ staje się podstawową zasadą zrównoważonego rozwoju wobec zapewnienia możliwości zaspokojenia potrzeb obecnych i przyszłych pokoleń na optymalnym, pożądanym poziomie. Optymalny poziom jakości życia obrazuje, zdaniem ekonomistów, współczynnik (nierówności) Giniego¹⁰, oszacowany na poziomie: 28. Według najnowszych danych Eurostatu od czasu przystąpienia Polski do UE wskaźnik zaczął się zmniejszać. W latach 2005–2007 obniżył się do poziomu 32, a w 2012 r. wyniósł tylko nieco ponad 30. Nierówności społecznych wewnątrz pokolenia, jak wskazuje D. Kiełczewski, nie da się uniknąć, chodzi jednak o skalę nierówności i niedopuszczenie do sytuacji wzrostu liczby osób zaspokajających potrzeby poniżej średniego poziomu, zatem pozytywną sytuację stanowiłby wzrost zaspokojenia potrzeb osób najgorzej usytuowanych społecznie i ekonomicznie (Kiełczewski 2007: 70). B. Kryk uznaje, iż stworzenie równych szans przyczynia się zarówno do równoważenia, jak i polepszania

⁷ Miejsce rozpatrywane jest najczęściej w kategoriach przestrzeni, jednak z punktu widzenia nauk socjologicznych posiada pewne zakorzenienie w lokalnych wartościach i normach społecznych, z góry przesądzających o charakterze miejsca i odróżniających je w przestrzeni. Natomiast czas bywa rozpatrywany w kategoriach rozwoju, postępu bądź zacofania, ale również próby budowania przyszłości na bazie pogodzenia efektów postępu cywilizacyjnego i wzrostu gospodarczego z dziedzictwem kulturowym i historią danego miejsca.

⁸ Zdaniem T. Żylicza wartość ekonomiczna jest tym, co ludzie są gotowi poświęcić dla danego dobra, niezależnie od subiektywnych odczuć, patrząc jedynie przez pryzmat mechanizmów rynkowych.

⁹ Według J. Rawlsa każde pokolenie otrzymuje tyle, ile słusznie mu się należy i wytwarza to, co uczciwie należy się innym pokoleniom. Skala wartości budowana na współczesnym systemie wartości w odniesieniu do następujących po sobie pokoleń odpowiada na pytanie: w jakim stopniu stworzone możliwości zaspokajania potrzeb będą optymalne? W odniesieniu do pokoleń „dalszych” należy uznać racjonalność uniwersalnych wartości, uznawanych za istotne z punktu widzenia jakości życia, tj. „czyste” elementy środowiska przyrodniczego (Tyburski red. 2011: 150).

¹⁰ M. Łuszczek podkreśla nieadekwatność postrzegania PKB jako miernika dobrobytu społecznego i artykułuje konieczność zastąpienia go choćby częściowo innym wskaźnikiem. Proponuje współczynnik Giniego jako wskaźnik określający skalę koncentracji dochodów w społeczeństwie, służący jednocześnie do pomiaru koncentracji majątku czy konsumpcji; zob. także: Bukowski, Magda (2013).

jakości życia w zgodzie z koncepcją zrównoważonego rozwoju (Kryk 2012: 151). Podsumowując dotychczasowe rozważania, można dodać, że M. Leźnicki uznaje jakość życia za podstawę realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju:

– zrównoważona konsumpcja stanowi zmianę modelu życia: „[...] Ludzie, którzy wybierają taki model, mają świadomość, że na zadowolenie z życia składają się również takie czynniki, jak dostępność wykształcenia, zdrowie, bezpieczeństwo, zatrudnienie, sprawiedliwość społeczna i stan środowiska naturalnego”,

– w sferze społecznej będzie tu miała odniesienie psychologia dla zrównoważonego rozwoju, postulująca stopniowe przemodelowanie postaw życiowych ludzi z podejścia typu „mieć” na „być” – w sensie „być w środowisku” i „uczestniczyć w jego ograniczonych zasobach” (Leźnicki 2011: 224–231).

Mamy tu zatem wyraźny powrót do korzeni, podniesiony do rangi postulatów psychologii środowiskowej, rozwoju ekourbanistyki, zielonej infrastruktury, bioinformatyki czy inżynierii na rzecz zrównoważonego rozwoju. Należy dodać do tego wymiar środowiskowy jako warunek konieczny dla prawidłowej interpretacji pożądanego i społecznie akceptowalnego jakości życia. Środowisko przyrodnicze stanowi bowiem istotną przestrzeń, z jednej strony warunkującą subiektywną jakość życia, z drugiej zaś – stanowiącą tło dla realizacji celów społeczno-gospodarczych zrównoważonego rozwoju.

6. PODSUMOWANIE

Wielowymiarowość i złożoność obu kategorii pojęciowych stanowi ogromną barierę w identyfikacji ich wzajemnych zależności. W literaturze odnajdujemy powiązanie systemu wartości wyznawanego w danym miejscu i czasie – z określoną hierarchią potrzeb jednostki bądź grupy, których poziom zaspokojenia decyduje o jakości życia. Stąd też wynikają subiektywne i obiektywne różnice w pojmowaniu jakości życia. Z kolei celem zrównoważonego rozwoju staje się kształtowanie wysokiej, społecznie akceptowanej jakości życia w danym miejscu i czasie, w ramach trzech podstawowych łańcuchów: społecznego, ekonomicznego i środowiskowego. Dotyczy to jakości życia wewnątrz granic pojemności danego środowiska przyrodniczego, a dalej środowiska społeczno-gospodarczego, mając na uwadze warunek sprawiedliwości wewnątrz- i międzypokoleniowej oraz uwzględniając zmienne warunki otoczenia. Nowe podejścia do definiowania jakości życia w kontekście koncepcji zrównoważonego rozwoju, wyrastające na gruncie filozofii, pokazują tzw. „ludzką twarz” ekonomii. Wyrażając troskę o dobrobyt społeczno-gospodarczy, podkreślają istotność czynników środowiskowych, ale również psychospołecznych czy etycznych.

BIBLIOGRAFIA

- Barroso J. M. (2010), *Europe 2020. The strategy for smart growth fostering social inclusion. Introduction*, The European Commission, Brussels.
- Borys T. (2005), *Wskaźniki zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Warszawa–Białystok.
- Borys T. (2008), *Propozycja siedmiu typologii jakości życia*, [w:] idem (red.), *Zarządzanie środowiskiem – jakość życia – zarządzanie jakością*, „Gospodarka a Środowisko”, nr 22.
- Borys T. (2011), *Zrównoważony rozwój – jak rozpoznać ład zintegrowany*, „Problemy Ekorozwoju”, t. 6, nr 2.
- Borys T., Rogala P. (red.) (2008), *Jakość życia na poziomie lokalnym – ujęcie wskaźnikowe*, UNDP, Warszawa.
- Bukowski M., Magda I. (red.) (2013), *Zatrudnienie w Polsce 2011. Ubóstwo a praca*, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2013.
- Bywalec C., Rudnicki L. (1999), *Podstawy ekonomiki konsumpcji*, Wyd. AE w Krakowie, Kraków.
- Campbell A., Converse P. E., Rodgers W. I. (1976), *The Quality of American Life. Perceptions, Evaluations and Satisfactions*, Russel Sage Foundation, New York.
- Cummins R. A. (2000), *Objective and subjective quality of life: An interactive model*, „Social Indicators Research”, Vol. 52, No. 1.
- Czaja S., Becla A. (2011), *Czterech jeźdźców ekologicznej zagłady we współczesnym świecie*, [w:] B. Kryk (red.), *Trendy i wyzwania zrównoważonego rozwoju. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Marianowi Malickiemu*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin.
- Czapiński J. (1992), *Psychologia szczęścia. Przegląd badań i zarys teorii cebulowej*, Wydawnictwo Akademos, Warszawa–Poznań.
- Czapiński J. (2004), *Psychologiczne toerie szczęścia*, [w:] J. Czapiński (red.), *Psychologia pozytywna. Nauka o szczęściu, zdrowiu, sile i cnotach człowieka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Diener E., Suh E. (1997), *Measuring quality of life: Economic, social and subjective indicators*, „Social Indicators Research”, Vol. 40.
- Dobrzańska M. (2007), *Planowanie strategiczne zrównoważonego rozwoju obszarów przyrodniczo cennych*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- Dobrzański G., Dobrzańska B. M. (2010), *Trwały i zrównoważony rozwój*, [w:] B. M. Dobrzańska, G. Dobrzański, D. Kielczewski (red.), *Ochrona środowiska przyrodniczego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Famielec J. (1999), *Straty i korzyści ekologiczne w gospodarce narodowej*, PWN, Warszawa–Kraków.
- Felce D., Perry J. (1995), *Quality of life: Its definition and measurement*, „Research in Developmental Disabilities”, Vol. 16, No. 1.
- Galloway S., Bell D., Hamilton Ch., Scullion A. (2006), *Quality of Life and Well-Being: Measuring the Benefits of Culture and Sport – A Literature Review*, Scottish Executive Education Department, Edinburgh 2006.
- Gałęski B. (1977), *Styl życia i jakość życia – próba systematyzacji pojęć*, „Studia Socjologiczne”, nr 1.
- Glatzer W. (2006), *Conditions and criteria for improving quality of life*, [w:] W. Ostasiewicz (ed.), *Towards Quality of Life Imroviement*, The Publishing House of the Wrocław University of Economics, Wrocław.
- Gotowska M. (2013), *Powiązania poziomu i jakości życia ze zrównoważonym rozwojem w ujęciu teoretycznym i badawczym*, „Handel Wewnętrzny”, t. 2, nr 6A.
- Howe K. S. (2005), *Perspektywy rozwoju obszarów wiejskich w Europie: kwestia zrównoważenia*, [w:] K. Zawalińska (red.), *Rozwój obszarów wiejskich. Doświadczenia krajów europejskich*, IRWiR PAN, Warszawa.

- Hull Z. (2011), *Wprowadzenie do filozofii zrównoważonego rozwoju*, [w:] W. Tyburski (red.), *Zasady kształtowania postaw sprzyjających wdrażaniu zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń.
- Jan Paweł II (1981), *Laborem exercens*, encyklika, http://www.documentacatholicaomnia.eu/01p/1981-09-14,_SS_Ioannes_Paulus_II,_Encyclica_%27Laborem_Exercens%27,_PL.pdf (dostęp: 5.10.2014).
- Jabłkowski P. (2008), *Teoretyczne i metodologiczne aspekty programu badawczego wskaźników jakości życia mieszkańców Poznania*, [w:] R. Derbis, *Jakość życia. Od wykluczonych do elity*, Wydawnictwo Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa.
- Kalata A. (1985), *Jakość życia mieszkańców wsi rejonu uprzemysłowionego*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń.
- Kalata A. (1988), *Jakość życia młodzieży wiejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń.
- Kasprzyk B. (2013), *Wybrane aspekty oceny dobrobytu ekonomicznego i jakości życia (ujęcie regionalne – Podkarpacie)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- Kassenberg A. (2007), *Zrównoważony rozwój a koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju*, [w:] G. Gorzelak, A. Tucholska (red.) *Rozwój, region, przestrzeń*, Wyd. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
- Kielczewski D. (2007), *Etyka zrównoważonego rozwoju*, [w:] B. Poskrobko (red.), *Obszary badań nad trwałym i zrównoważonym rozwojem*, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok.
- Kielczewski D. (2008), *Konsumpcja a perspektywy zrównoważonego rozwoju*, Wyd. Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- Kielczewski D. (2009), *Jakość życia jako kategoria zrównoważonego rozwoju*, [w:] D. Kielczewski (red.), *Od koncepcji ekorozwoju do ekonomii zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok.
- Kiryłuk A. (2009), *Bioróżnorodność i bioregionalizm jako czynniki zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i turystyki w województwie podlaskim*, [w:] *Zrównoważony rozwój – aspekty rozwoju społeczności lokalnych*, Fundacja Forum Inicjatyw Rozwojowych, Białystok.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* (2008), Wydawnictwo Literat, Toruń.
- Kozłowski S. (1983), *Przyrodnicze uwarunkowania gospodarki przestrzennej Polski*, PAN, Wrocław.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, miasta, obszary wiejskie*, Monitor Polski z 2010 r., nr 36, poz. 423.
- Kryk B. (2012), *Jakość życia w kontekście zrównoważonego rozwoju*, „Handel Wewnętrzny”, t. 1.
- Leżnicki M. (2011), *Jakość życia jako przedmiot badań naukowych i refleksji*, [w:] W. Tyburski (red.), *Zasady kształtowania postaw sprzyjających wdrażaniu zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń.
- Łuszczak M. (2013), *Poprawa jakości życia w skali międzynarodowej*, Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.
- Łuszczak M. (2013), *Znaczenie obiektywnych czynników w pomiarze warunków i jakości życia społeczeństwa*, „Zarządzanie i Edukacja”, nr 86.
- Papuć E. (2011), *Jakość życia – definicje i sposoby jej ujmowania*, „Current Problems of Psychiatry”, nr 12 (2).
- Piontek B (2002), *Koncepcja rozwoju zrównoważonego i trwałego Polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Piontek F. (red.) (2001), *Ekonomia a rozwój zrównoważony*, t. 1: *Teoria, kształcenie*, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok.
- Poskrobko B., Górka K., Radecki W. (1998), *Ochrona środowiska. Problemy społeczne, ekonomiczne i prawne*, PWE, Warszawa.

- Rogall H. (2009), *Podstawowe założenia ekonomii zrównoważonej*, [w:] D. Kielczewski (red.), *Od koncepcji ekorozwoju do ekonomii zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok.
- Rokicka E. (2013), *Jakość życia – konteksty, koncepcje, interpretacje*, [w:] J. Grotowska, E. Rokicka (red.), *Nowy Ład? Dynamika struktur społecznych we współczesnych społeczeństwach, Księga pamiątkowa poświęcona Profesor Wielisławie Warzywodzie-Kruszyńskiej z okazji 45-lecia pracy naukowej i dydaktycznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Sekuła-Kwaśniewicz H. (2011), *Współczesne przeobrażenia turystyki a wybrane parametry jakości życia*, [w:] M. Drużkowski (red.), *Jakość życia – aspekty turystyczne i rekreacyjne*, Wydawnictwo Abaton, Kraków.
- Sen A. K. (2000), *Nierówności. Dalsze rozważania*, przekł. I. Topińska, Wyd. Znak, Kraków.
- Skrzypek E. (2007), *Determinanty jakości życia w społeczeństwie informacyjnym*, [w:] E. Skrzypek (red.), *Uwarunkowania jakości życia w społeczeństwie informacyjnym*, t. 1, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Strategia Europa 2020*, http://ec.europa.eu/europe2020/index_pl.htm (dostęp: 5.10.2014).
- Strategia zrównoważonego rozwoju Polski do 2025* (1999), Wytyczne dla resortów, Ministerstwo Środowiska, Warszawa.
- Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012–2020*, <http://www.minrol.gov.pl/Informacje-branzowe/Strategia-zrownowazonego-rozwoju-wsi-rolnictwa-i-rybactwa-na-lata-2012-2020> (dostęp: 5.10.2014).
- Trzebiatowski J. (2011), *Jakość życia w perspektywie nauk społecznych i medycznych – systematyzacja ujęć definicyjnych*, „Hygeia Public Health”, Vol. 46, No. 1.
- Tyburski W. (red.) (2011), *Zasady kształtowania postaw sprzyjających wdrażaniu zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń.
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, Dz. U. z 2001 r., nr 62, poz. 627.
- WHOQOL (1997), World Health Organisation, *Measuring Quality of Life*, http://www.who.int/mental_health/media/68.pdf (dostęp: 5.10.2014).
- Wydro Ź. (2011), *Wspólnoty lokalne w procesie stymulowania zrównoważonego rozwoju. Studium przypadku miasta Poznania*, [w:] T. Jemczura, H. Kretek (red.), *Zrównoważony rozwój. Debiut naukowy 2010*, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciborzu, Racibórz.
- Wrzesień W. (2001), *Jakość życia a pokolenie*, [w:] A. Wachowiak (red.), *Jak żyć? Wybrane problemy jakości życia*, Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań.
- Zabłocki G. (2002), *Rozwój zrównoważony – idee, efekty, kontrowersje*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń.
- Zapf W. (1984), *Individuelle Wohlfarth: Lebensbedingungen und wahrgenommene Lebensqualität*, [w:] W. Glatzer, W. Zapf (red.), *Lebensqualität in der Bundesrepublik Deutschland. Objektive Lebensbedingungen und subjektives Wohlbefinden*, Campus Verlag, Frankfurt am Main–New York.
- Żylicz T. (2007), *Trwały rozwój w teorii ekonomii*, [w:] B. Poskrobko (red.), *Obszary badań nad trwałym i zrównoważonym rozwojem*, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Białystok.

Monika Zadrożniak

QUALITY OF LIFE IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Abstract. The article shows interpretation relationship and interdependence of the two conceptual categories: quality of life and sustainable development. This article puts the claim of social, economic and environmental dimensions of sustainable development expressed in the quality of life of the inhabitants of the region (place), interpreted as the overarching goal of development.

Keywords: quality of life, sustainable development, welfare, well-being.